

DEPOZITAREA PERSONALĂ ȘI PUBLICĂ A OBIECTELOR DE ARTĂ E UN FENOMEN MARGINAL AL PROCESUALITĂȚII FRUMUSEȚII ÎN LUME

Autor: Virgil Iordache | 26 octombrie 2022

În această lună, redacția Syntopic vă propune o discuție despre „Artă și bani”. Dorim să îi mulțumim domnului Virgil Iordache pentru promptitudinea și originalitatea cu care ne-a obișnuit deja la fiecare serie de răspunsuri oferite scurtelor noastre interviuri.

1. În ce măsură putem considera arta produsă cu ajutorul inteligenței artificiale (de tipul softurilor în care introduci un cuvânt sau o sintagmă și rezultă o imagine sau Google Arts & Culture) artă? În ce punct al artei (dacă acesta există) devine intervenția umană desuetă? Ce face arta artă?

Frumusețea este omniprezentă, vine imediat după sacralitate în relația mereu schimbătoare cu ființa. Nu e vorba de uitarea sacrului, ci de faptul că tensiunea așezării spre el nu poate fi susținută de om foarte mult timp, ci e urmată de așezarea în frumusețea creației pe care o iubim. Când spunem că frumusețea este bună, ne-am așezat într-un stadiu etic al relației de dragoste, reflectăm practic, la limită utilitarist. Când spunem oricine și orice este frumos sau frumoasă deja am intrat într-o atenție de tip descriptiv, care iese din starea de admirare, de contemplare a frumuseții, dar iese și din cea practică, îndreptată spre acțiune. În stadiul descriptiv conceptualizăm. Conceptualizarea onestă intelectual e cea mai rece, cea mai puțin fierbinte formă de dragoste pentru creație, lumea vizibilă și nevizibilă. Conceptualizarea onestă intelectual urmărește idealul obiectivității.

Unde se află arta? Putem urmări idealul obiectivității cu privire la ea? Ce câștigăm și ce pierdem într-un astfel de demers?

Arta e o reificare, o decupare a fluidității proceselor de viață care angajează frumusețea lumii. Arta e ambivalentă, poate să se afle în zona practicului, a stadiului etic în forma care invită la contemplare și, după măsura privitorului, la urcare spre sacru, sau din contră, să conoteze utilitarism, comodificare, transformarea a ce a fost delimitat obiectual în marfă. În ce direcție trimite arta depinde de creatorul obiectului de artă, dar și de receptor. Sensul încetățenit al termenului „artă” tinde mai degrabă spre media statistică a înțeleșurilor. Media e una mai degrabă căzută, alterată de interes, desprinsă de spiritual: decuparea din continuumul frumosului pe baza unor criterii de individuare a obiectului de artă, apropiere, explicare, vânzare, cumpărare.

Gusturile pot fi rafinate sau grosiere, toate însă sunt desprinse de sursa sacră a frumuseții, eludează reverberațiile sacrului prin centrare pe eul propriu decident și evaluator. Gusturile sunt numai relativ autonome în raport cu sacrul și orientate numai prin funcția socială către autoritatea personală, asta se va sesiza din atitudinea criticului de artă și consecințele evaluărilor lui asupra semenilor. Gusturile și judecățile estetice, însă, tind să nu fie de acest fel și conturează, prin interacțiune la scară socială, tendințe desprinse total de spiritualitate, deși deturnabile oricând la nivel personal spre aceasta, curente ale artei ca fenomen cultural, social și economic autonom. Gusturile care generează curente autonomizate pot duce la negarea frumuseții ca un criteriu universal, explorând alte categorii estetice.

Focalizăm acum pe curentele artistice autonomizate de viața spirituală. Unul din criteriile de individuare a acestor curente e tehnica folosită pentru a crea obiectele artistice. Din această perspectivă, mijloacele electronice sunt o tehnică oarecare, nu au nimic în plus față de cioplitul în piatră sau pictatul cu pigmenți pe pereții peșterii, și vor genera un curent artistic specific.

Cât despre intervenția umană, ea nu poate deveni desuetă în nicio împrejurare. Arta ține de relația omului cu lumea creată. Ce face arta artă poate fi analizat:

- în orizontul cel mai de jos, al conceptualizării obiective de nișă culturală și economică, al teoriei estetice;
- în orizonturi mai complexe, care văd rădăcinile sacre ale artisticului și frumosului natural;
- în orizontul vieții spirituale întregi cu toată procesualitatea ei.

Omul se mișcă în toate aceste orizonturi. A descrie obiectiv natura artei în modul cel mai complet ar presupune probabil o abordare ierarhică a acestor mișcări personale, de împreună-lucrare interpersonală cu alți oameni și interpersonală (de împreună-lucrare) cu Dumnezeu. Ar fi nevoie de un estetician teolog care să urce (fiind, desigur, mai degrabă urcat) în experiențe nediscursive și să ne povestească ce vede și înțelege pe măsură ce revine de acolo focalizând lent, ca în Google Earth, pe un obiect de artă, pe un curent, pe un artist.

2. În ce măsură ajută social-media și internetul în general descoperirea unor artiști care poate ar fi rămas anonimi dacă ar fi trăit într-o altă perioadă? Pare că nevoia de a te face remarcat în acest fel ca artist este crucială în ziua de azi și transformă persoana artistului în produsul care trebuie vândut. Cum se explică acest lucru? Este benefic sau deficitar scenei artistice?

Persoanele, prin însăși natura lor, nu pot fi transformate în produse lumești. Ele sunt numai produsul creației divine. Putem însă să cream și să vindem branduri, imagini personale. Instrumentele care fac vizibile obiectele de artă și brandurile personale sunt localizate în zona eticului, a utilității inevitabile ca zonă existențială umană.

În funcție de atitudinea celor care au creat brandurile sau a receptorului acestor branduri, ele însele, brandurile, pot avea și frumusețea lor. Dacă a pune flacăra pe munte e frumos, e frumos și a face vizibile obiectele frumoase. A pune pe vârful de munte urâtul în mod deliberat, programatic, poate fi perceput ca frumos prin dragoste, compasiune, înțelegere a nișei autonomizate a omului, explorare a acestei nișe pentru a găsi lucruri de folos prin contexte de folos. Duhul bate peste tot, nu știm noi pe unde și când.

Nu ține numai de frumusețe, ci și de multe alți factori dacă și când e momentul să așezi în vârful de munte obiectul pe care l-ai făcut, să te brânduiești și să fii vizibil. Natura spirituală ține mai degrabă de ceea ce e ascuns, dar lucrul în lume obligă la vizibilitate. Vizibilitatea duce la apariția clienților, la cerere pentru obiectul de artă. Mai departe poate avea loc o potențială dezvoltare dezechilibrată a talanților de diferite feluri primiți.

Pe această cale, vizibilitatea poate să facă rău persoanei artistului, deși aparent există un succes de nișă culturală și comercială. Când orizontul cel mai de jos, al unei obiectivități cu scopuri economice, egocentrice, ajunge să domine existențial, are loc o decuplare între ce vrea publicul de la tine, conotații ale frumuseții, artefacte cu vocația de a trezi sensibilitatea pentru cele nemateriale, și ce e de folos pentru tine, să nu produci în masă, mașinal, astfel de obiecte pentru a satisface o cerere. Dacă procesele sunt gestionate cu discernământ, cu maturitate duhovnicească, ele sunt benefice scenei artistice. Dacă sunt tratate imatur, în cheia slavei deșarte și a mândriei, ca să nu zicem de cea strict economică, scena pe care are loc jocul artistului decade. E de observat însă că oricât ar decădea, arta rămâne forma de exprimare a frumuseții creației. Cine are ochi de văzut vede aceasta în orice formă, oricât de stigmatizată, în kitsch, artă frondă, pisoare întoarse, Google Arts and Culture, produsele unor categorii artistice diferite de frumusețe.

3. Cât de semnificativ este rolul colecționarilor de artă și al curatorilor de muzee în perpetuarea faimei unui artist? În ce măsură mai este vorba de talent și în ce măsură este vorba despre câștigul celor care dictează ce este artă și ce nu?

Depozitarea personală și publică a obiectelor de artă e un fenomen marginal al procesualității frumuseții în lume, dar central social tocmai prin căderea lumii, depărtarea de duhovnicesc și livrarea existențială a oamenilor către o epistocrație decizională, în acest caz a artei, a gustului.

Depozitarea publică și privată, accesul la artă masificat sau ultra-individualizat, nu sunt ceva ce ține de frumos și artă în sine, ci de înscrierea acestora în tipare antropologice de care alții pot vorbi în mod avizat.

Ca observație generală, totul va depinde de ce fac acești depozitari. În ce atitudine se așează față de alte persoane, față de frumusețe și artă? O împărtășesc sau o ascund? În ce mod o împărtășesc și de ce o ascund? Cât de mult o ascund, de cine o ascund? Mizele economice sunt ținute la un nivel rezonabil, decent, pentru a-ți putea susține vocația artistică sau dau ele sensul principal al proiectului de management al artei? Vor managerii depozitari să aproprie ceea ce e neapropriabil, ceea ce se scufundă ontologic prin neprivire și cvasi-rugăciunea tăcută?

Nu cred că se poate condamna generic acest fenomen, după cum nu cred că, dacă ar dispărea, arta ar avea de suferit în fondul ei de vehicul cristalizat cultural al frumuseții creației divine directe și indirecte prin om.

Gândirea de tip talent în artă e o formă mai slabă ontologic a celei de tip talanți pentru artă. Că este așa, se vede din faptul că s-a ajuns să se pună problema dacă talentul mai e necesar. E o gândire autonomizată față de spiritual în care, prin decizie, cerere, mecanisme de piață și noi tehnologii, se poate renunța, de ce nu, și la talent.

Totuși, unele persoane sunt mai potrivite să formuleze discursuri obiective, altele să creeze artă, altele să pună întrebări folositoare, fără să însemne că nu pot opera și în celelalte câmpuri ale vieții cel puțin ca receptori avizați, dar și producători și dăruitori fără veleități de profesionalizare. Dumneavoastră ați primit în mod evident talanții pentru deschiderea unor discuții importante, vi-i înmulțiți cu folos și pe cei ai întrebărilor deschise.

Imagine: Elena Axel Rose; Sursa: Flickr